

11003007
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

СИСТЕМА І СТРУКТУРА

СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ:

ПАМ'ЯТІ АКАДЕМІКА Л.А. БУЛАХОВСЬКОГО

Збірник наукових праць

НАЦІОНАЛЬНА
ПАРЛАМЕНТСЬКА
БІБЛІОТЕКА
УКРАЇНИ

КИЇВ
ЗНАННЯ УКРАЇНИ
2006

2908688ч
115
115

Обов'язковий примірник

Редакційна колегія:

В.І. Гончаров, канд. філол. наук, професор (відповідальний редактор);
А.М. Григораш, канд. філол. наук, доцент (відповідальний секретар);
М.Я. Брицин, докт. філол. наук, професор;
Л.П. Іванова, докт. філол. наук, професор;
Ф.О. Нікітіна, докт. філол. наук, професор;
Н.І. Озерова, докт. філол. наук, професор;
М.Я. Плющ, докт. філол. наук, професор;
О.О. Тараненко, докт. філол. наук, професор;
Л.С. Віннічук, канд. педагог. наук, доцент;
О.І. Дашенко, канд. філол. наук, доцент;
М.П. Дворжецька, канд. філол. наук, професор;
Т.І. Плужнікова, канд. філол. наук, доцент;
Т.В. Слободянюк, канд. філол. наук, доцент;
М.М. Тягунова, канд. філол. наук, доцент;
Н.В. Хруцька, канд. філол. наук, доцент.

Рецензенти:

Н.Л. Іваницька, докт. філол. наук, професор;
Є.А. Карпіловська, докт. філол. наук;
Т.Ю. Ковалевська, докт. філол. наук;
Л.М. Полюга, докт. філол. наук, професор;
О.А. Сербенська, докт. філол. наук, професор.

С40 Система і структура східнослов'янських мов: Пам'яті академіка Л.А. Булаховського: Зб. наук. праць (Редкол.: В.І. Гончаров (відп. ред.) та ін. — К.: Знання України, 2006. — 316 с. Бібліогр. в кінці ст. — Укр., рос.
ISBN 966-7201-26-0

У збірнику вміщено наукові праці докторантів, аспірантів, професорсько-викладацького складу мовознавчих кафедр Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова та інших вузів України з актуальних проблем східнослов'янського мовознавства. Тематика статей охоплює питання граматичної будови і лексичного складу східнослов'янських мов, етимології і словотвору, історії і взаємодії мов, культурології і стилістики. Об'єктом лінгвістичного аналізу виступають структурні одиниці різних рівнів мовної системи. У полі зору мовознавців питання фонетики, морфології, синтаксису, лексикології, термінології та лексикографії.

Для викладачів, аспірантів, студентів філологічних факультетів, учителів української та російської мов середніх шкіл та гімназій.

ББК 81.2я43

ISBN 966-7201-26-0

© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 2006
© Автори статей, 2006

13. L. Trebbni. Die deutschen Lehnwörter in der russischen Bergmannsprache, Berlin, 1957, Seite 3-5.
14. Культура русской речи на Украине. Ред. коллегия: Г.П. Ижакевич (отв. редактор), Н.Г. Озерова (отв. секретарь). — К.: Наукова думка, 1976. — С. 143.
15. Ключевский В.О. Сочинения, т. 3. — М., 1957. — С. 274.
16. Соловьёв С.М. История Руси с древнейших времён. — М., 1961, кн. 7. — С. 159.
17. Рейцак А.К. Германизмы в лексике памятников русской деловой письменности XV — XVII веков. Автореферат канд. диссертации. — Л., 1963. — С. 10.
18. Смирнов Н.А. Западное влияние на русский язык в Петровскую эпоху. Сборник ОРЯС. — СПб., 1910, т. 88. — С. 4.
19. Ключевский В.О. Сочинения, т. 4. — М., 1957. — С. 168-169.
20. Соболевский А.И. Разбор сочинения Н.А. Смирнова «Западное влияние на русский язык при Петре Великом». Сборник ОРЯС Ак. наук, т. 78. — СПб., 1904. — С. 8.

Н.О. Мех

ТЕРМІНОПОНЯТТЯ ІНТЕЛЕКТ ТА МИСЛЕННЯ У ФРАГМЕНТАХ ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

Інтелектуалісти вважають аксіомою та істиною, що ми пізнаємо дійсність розумом, анатомно-фізіологічним органом якого вони, природньо, вважають головний мозок. Але вже у XVII ст., коли інтелектуалізм був всесильним, геніальний математик та мислитель Блез Паскаль зумів віднайти кінецьність та безсилля ума та запропонував замінити його пізнавальною здатністю, яка відрізнялась би безпосередністю та придатністю для дослідження істини.

З часів Паскаля і до сьогодні *інтелект* та *мислення* посідають особливе місце у гуманітарному знанні. Проблема *інтелекту* як розумових здібностей людини: здатності орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відобразити й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ, а також *мислення* як вищої форми відображення дійсності в психіці людини — є надзвичайно актуальною. Вивчення цих ще не досліджених до кінця термінопонять цікавить науковців різних галузей — філософії, психології, фізіології та лінгвістики.

Один із аспектів цієї проблеми, зокрема співвідношення понять «розум» і «інтелектуальна діяльність» розглядає Нижегородцева-Кириченко Л.О. в своїй дисертації «Лексико-семантичне поле «Інтелектуальна діяльність»: досвід концептуального аналізу (на матеріалі іменників сучасної англійської мови)» [4]. Інший аспект цієї проблеми розглядає Стоянов І. у своїй монографії «Глаголы умственной деятельности в болгарском языке» [9]. Вчений досліджує поняття «розумова діяльність», визначає специфіку групи лексики, що виражає процеси розумової діяльності, залежність даної групи лексики від різних аспектів розумової діяльності, осмислення цих процесів та внутрішній зв'язок між ними. Погляди на дану проблему також проілюстровано в роботах Гарипової Н. «Опыт лексико-семантической характеристики сочетаемости глаголов мышления в современном русском языке» [2], Голякової Н. «Развитие многозначности групп глаголов, выражающих понятие «думать» и система их значений в современном французском языке» [3], Степанової Г. «Лексико-семантическая группа глаголов понимания» [8].

У нашому дослідженні термінопоняття *інтелект* та *мислення* розглядаємо як такі, що безпосередньо розкривають зміст лінгвокультурологеми ЛОГОС та пов'язані з розгортанням її значеннєвої динаміки. Метою статті є аналіз концептів *інтелект* та *мислення* у фрагментах наукової картини світу.

Термінопоняття *інтелект* та *мислення* — складні синергетичні концепти. Для повнішого уявлення про ці поняття у науковій картині світу треба звернутися до різних енциклопедичних філософських видань.

Українська Радянська Енциклопедія фіксує наступні відомості:

ІНТЕЛЕКТ (від лат. *intellectus* — пізнання, розуміння, розум) — розумові здібності людини: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати й перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід; спроможність розв'язувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати. Структура інтелекту включає такі психічні процеси, як сприймання й запам'ятовування, мислення і мовлення та ін. Розвиток інтелекту залежить від природних задатків, можливостей мозку і від соціальних факторів — активної діяльності, життєвого досвіду. Рівень інтелекту визначають за результатами діяльності людини, психологічними тестами тощо [IV; 404-405];

«Філософський енциклопедичний словник» подає таку інформацію:

ІНТЕЛЕКТ (від лат. *intellectus* — пізнання, розуміння, розсудок) — термін для означення вищої пізнавальної здатності мислення, яка принципово відрізняється творчим, активним характером від пасивно чуттєвих форм пізнання. Призначення інтелекту — створювати порядок із хаосу через приведення у відповідність до індивідуальних потреб об'єктивних параметрів реальності. Термін «інтелект» являє собою лат. переклад давньогрецького поняття *нус* (розум) і за своїм смислом близький до нього. Цьому поняттю належить вагомий роль в історії філософії, особливо європейської. Саме виникнення європейської культурної традиції пов'язане із розрізненням хаосу та Космосу, Космосу та логосу, аполлонівського та діонісійського начал. Розвиток філософії на теренах Європи завжди характеризувався виразною раціоналістичною орієнтацією (при усій різновекторності та багаторівневості розуміння природи інтелекту, що відповідає, зрештою, принциповій неоднозначності та суперечливості людського єства). У схоластів термін «інтелект» вживається для позначення вищої пізнавальної здатності понадчуттєвого осягнення духовних сутностей на противагу розуму як більш низькій признавальній здатності. У Канта інтелект (як розсудок) є «здатністю утворювати поняття», а розум — здатність утворювати метафізичні ідеї, які виконують щодо пізнання лише регулятивну функцію. Проте метафізична доба європейської гуманістики завершилася кризою; ідеали розуму, істини, добра і краси, як самоочевидні, не змогли забезпечити справжнє самоздійснення людини. Ця криза призвела до необхідності осмислення нової онтології безпритульності, невпевненості, самотності, відчуження. Видатні мислителі XIX-XX ст. запропонували різні філософські варіанти потрактування буття людини у світі та буттєвого статусу інтелекту. Їх об'єднавчим моментом є усвідомлення незвідності людського буття до будь-якої форми суцього, а духовного пошуку — до самосвідомості [11; 244-245].

Відзначимо, що в науковій картині світу розрізняють *інтелект* активний та пасивний, про що свідчать наступні дані, зафіксовані «Філософським енциклопедичним словником»: *Інтелект активний* і *пасивний* — термін, запозичений схоластиком у Аристотеля, зазнав у Середньовіччі різних інтерпретацій. У філософії КМА *інтелект активний* вважався тією основною силою, завдяки якій чуттєві образи (*species sensibiles*) трансформуються в умосяжні (*species intelligibiles*). Це здійснюється у процесі пізнання через взаємодію *інтелекту активного* з одним із внутрішніх чуттів — фантазією. Умосяжні образи вважалися чисто духовними формами, що в світі існують у своїй тілесній оболонці. На наступному щаблі вони сприймаються та перебувають у *інтелекті*

пасивному. Подальше освоєння цих образів інтелекту активного приводить до виникнення понять, інтуїтивних осягнень тощо. Поєднання і роз'єднання понять інтелект активний і пасивний утворюють позитивні і негативні судження, а зв'язок цих суджень — умовисновки, розмірковування (*rafiotinatio*). Сполучення (*unio*) — у схоластичній філософії, в тому числі в її укр. бароковій версії існувало задля увиразнення єдності пізнавального акту, подолання відмінності між суб'єктом і об'єктом пізнання, а також для позначення актів об'єднання матерії і форми, тілесного й ідеального начал в живій і неживій природі [11; 245].

І.З. Цехмістро у монографії «Голістична філософія науки» характеризує сформований інтелект як систему цілісних структур операцій, що задовольняють такі властивості:

а) зворотність — відповідальна за врівноваженість, цілісність та збалансованість розумових структур; тенденція до взаємної врівноваженості операцій у розумовій структурі — найважливіший стимул розвитку інтелекту;

б) асоціативність операцій — забезпечує гнучкість інтелекту, що виявляється в досягненні того самого результату різноманітними шляхами;

в) властивості композиції (або транзитивності): дві або більше послідовно застосовані операції еквівалентні певній новій операції, що належить до тієї самої розумової структури;

г) комутативність — полягає у відносній незалежності застосування операцій мислення;

ґ) «загальність» мислення — виявляється в зорієнтованості на потенційне (або гіпотетичне), у тенденції до повного й вичерпного охоплення всіх мисливих випадків, спираючись на емпірично зафіксовані дані [див. 13; 222].

Автор відзначає, що «окреслені тут загальні властивості мислення оприявнюються в описаних Ж. Піаже структурах: 1) конкретного рівня мислення, що задовольняють аксіоми угруповання (структури класифікації, порядку, відповідності); 2) формального рівня мислення, що задовольняють чотири аксіоми операції перетворення, які складають групову структуру.

Проведене Піаже дослідження генези структур інтелекту не залишає сумнівів у тому, що інтелект не є вродженим, а набувається в ході індивідуального розвитку. Він у жодному разі не є чимось протипокладеним матеріальному й біологічному, тому що очевидно виростає з матеріальної практичної діяльності та біологічної природи людини» [13; 222].

Щоб здійснити детальний аналіз термінопоняття мислення, з'ясувати семантичну глибину цього концепту, нам потрібно звернутися до академічного 11-томного «Словника української мови», пор.:

МИСЛЕННЯ: 1. Дія за знач. мислити 1. У свою чергу Мислити 1. Міркувати, зіставляючи явища об'єктивної дійсності і роблячи висновки. *Я вірив правді на землі, Я чесно мислив і трудився* (Граб., I, 1959, 206) [IV: 717-718].

Українська Радянська Енциклопедія подає такі відомості:

МИСЛЕННЯ — вища форма відображення дійсності в психіці, у людини — ідеальна діяльність, результатом якої є об'єктивна істина. Практика життєдіяльності як людини, так і вищих тварин включає попереднє розв'язання реальних задач у сфері психіки з оперуванням даними пам'яті, пошуком у разі потреби додаткової інформації, тобто інтеріоризацію дії. Як і психічна діяльність вищих тварин, так і людське мислення базується на чуттєвому сприйнятті і постійно перебудовує його структуру. Мисленню людини притаманна властивість хоч би незначного передбачення невідомого, внаслідок чого в ході розв'язання тих чи інших завдань виникає момент раптового зрозуміння, здогадки — інсайт. Важливою біологічною передумовою здатності до подібних

класифікацій є функціональна асиметрія лівої і правої півкуль головного мозку. Проте лише з появою суспільної організації, культури у людини створюються необмежені за своїми можливостями засоби класифікації дійсності, абстрактні еталони ототожнень, закріплювані в мовних одиницях. Людина не лише зводить розв'язання ряду практичних задач до розв'язання задач інтелектуальних, а й замість одних інтелектуальних задач розв'язує інші, загальніші, оперуючи в мисленні абстракціями вищого порядку, які не мають прямого відповідника в чуттєвому сприйнятті. Якісною відмінністю зрілого людського мислення є попереднє висунення всіх можливих гіпотез і пошук таких аргументів на користь єдиної відповіді, які виключали б можливість усіх інших, або оцінка ймовірності кожної з гіпотез. Мислення, залишаючись включеним у практичну діяльність людини, неможливе без оцінки своїх власних результатів, їхньої істинності та достовірності, без здатності подивитися «збоку», безсторонньо і об'єктивно на наслідки власної діяльності. Отже, будучи результатом діяльності головного мозку, маючи передумови в біологічній еволюції, мислення разом з тим має соціальний характер: здійснюване індивідом, воно є результатом історії суспільства. Нерозривно пов'язане з волінням, цілепокладанням, практичними втіленнями в індивідуальному плані, з усіма формами суспільної практики — в плані суспільного мислення набуває певної соціальної автономії як сфера оперування знаннями і досягнення об'єктивної істини. Нерозривно пов'язане з чуттєвим сприйняттям на найвищих щаблях абстракції, мислення і тільки воно може дати справжній образ дійсності там, де безсилі відчуття і уявлення. Формальний механізм мислення не залежить від зрілості суспільних відносин; однак, на кожному щаблі розвитку суспільства складається ідеал пояснення світу з притаманною йому категоріальною структурою та ідеал доказовості, що мають джерела в суспільній практиці. На кожному етапі суспільного розвитку мислення історично обмежене характером абстракцій, уявленнями про стандарти пояснення і доказу та ін. теоретичними засобами.

В ході науково-технічної революції кібернетичним машинам передаються все ширші функції в розв'язуванні інтелектуальних задач; не існує видів інтелектуальної діяльності, принципово недосяжних для машинного моделювання, але це не означає, що машина «мислить»: машина імітує різні сторони мислення як психічної діяльності в цілому.

Мислення є предметом багатьох наукових дисциплін — логіки, психології, фізіології вищої нервової діяльності та ін. Філософія вивчає мислення (свідомість) у його відношенні до буття як до об'єктивної дійсності, так і до суспільно практичного буття людини [VI; 509].

У філософській картині світу під мислення розуміють процес активного, цілеспрямованого, узагальненого, опосередкованого, суттєвого та системного відтворення дійсності і вирішення проблем її творчого перетворення в таких логічних формах, як поняття, судження, умовиводи, категорії.

Важлива роль у функціонуванні і розвитку мислення, раціонального пізнання, свідомості взагалі належить *категоріям*. Останні є універсальними формами мислення і свідомості, які відображають загальні властивості, взаємозв'язки, закономірності розвитку всіх матеріальних і духовних явищ та процесів. Категорії є формами мислення, які функціонують як специфічні знаряддя, засоби пізнання, за допомогою яких не лише осягаються загальне та необхідне в об'єктах, а й здійснюється синтез змісту пізнання в логічні форми: поняття, судження, умовиводи. Специфіка категорій як універсальних форм мислення і пізнання, на відміну від понять конкретних наук, полягає в тому, що вони є універсальними знаряддями і засобами пізнання, відіграють загальнометодоло-

гічну та світоглядну роль. Без категорій не може функціонувати ні раціональне пізнання, ні свідомість взагалі, ні мислення [12]. Нейрофізіологічні дослідження так званої функціональної спеціалізації півкуль мозку показали, що ліва півкуля відповідає за логічне, абстрактне мислення, права — за конкретне, образне мислення. Від того, яка з півкуль людини більш розвинена (в силу вроджених властивостей чи в силу виховання), залежить її індивідуальність, особливості сприймання світу.

Спосіб мислення, що базується на діяльності правої півкулі нашого головного мозку, може бути названий холістичним або цілісним. Це не свідоме мислення — раціональне, логічне та послідовне, яке має місце в роботі лівої півкулі, що оперує символами — мовою та числами. Наголосимо, що ліва та права півкулі головного мозку діють абсолютно по-різному (див. сх. 1.).

СПОСОБИ МИСЛЕННЯ

Ліва півкуля	Права півкуля
Має діло з вербальними ідеями та використовує слова для опису предметів	Сприймає предмети, але не асоціює їх зі словами — використовує жести або зорові образи
Аналіз: поділяє предмети на складові частини	Синтез: збирає частини разом та формує ціле
Використовує символи для уявлення предметів	Бачить предмети такими, якими вони є
Вичленовує окремі фрагменти інформації з цілого	Викликає аналогії та бачить подібності
Добре відчуття часу	Погане відчуття часу
Покладається на факти та причини	Покладається на інтуїцію та інстинкт
Добре числове мислення	Погане числове мислення
Погане відчуття просторових співвідношень	Добре відчуття просторових співвідношень
Логічне	Інтуїтивне
Думає лінійно — одна ідея прямує за іншою	Думає холістично — бачить зв'язки між різними ідеями, що утворюють ціле

Сх. 1. Ліво- та правопівкульні способи мислення [1].

Як відомо, не існує в природі людей із суто правопівкульним або лівопівкульним способом мислення. Адже ще І. П. Павлов [5], наголошуючи на специфічності двох типів мислення, мав на увазі не докорінну їх відмінність, а лише переважаючу тенденцію кожного: мислення митця не позбавлене логічно-понятійних елементів, як і мислення вченого — елементів образності.

Аналізуючи вищеподану схему 1, ми звертаємо увагу на той факт, що роботі лівої півкулі притаманне логічне мислення, а роботі правої півкулі — інтуїтивне мислення. Спробуємо з'ясувати, що ж таке *інтуїція* та яку роль вона відіграє у процесі мислення.

Українська Радянська Енциклопедія фіксує наступні дані:

ІНТУЇЦІЯ (лат. *intuitio*, від *intueor* — уважно дивлюсь) — відображення дійсності, при якому висновок ґрунтується головним чином на здогаді, неусвідомлюваних мислительних процесах. В ідеалістичній філософії і психології І. — містична здатність безпосереднього розпізнання істини без будь-якого зв'язку з чуттєвим і раціональним пізнанням, суспільно-історичною практикою

людства. Діалектичний матеріалізм розглядає І. як явище, зумовлене великою попередньою пізнавальною діяльністю, тривалими творчими пошуками й багатим соціальним досвідом людини. І. має підсвідомий характер, усвідомлюється лише результатом. Вона не може замінити розгорнутого логічного пізнання, розсудкового мислення. Правильність висновків І. вимагає перевірки практикою [IV; 418].

Те, що потім Бергсон остаточно назвав *інтуїцією*, Паскаль назвав відчуттям тонкощів, чуттям, натхненням, серцем, інстинктом. Усі ці слова однаково позначають у його «Думках» безпосереднє пізнання дійсності, усвідомлення живої реальності, яке є протилежним розсудочному знанню та раціональним викладкам. У найперших своїх дослідженнях Паскаль встановив цю нову різницю між «геометричним умом» та відчуттям тонкощів. Геометричний ум — це саме те, що ми називаємо раціоналістичним або логічним способом мислення; чуття тонкощів — мислення інтуїтивне.

Ум, — говорить Паскаль, — діє повільно, беручи до уваги стільки принципів, які завжди мають бути наявні, що він похвилинно втомлюється та розбігається, не маючи можливості одночасно втримати їх. Чуття діє інакше: воно діє в одну секунду і завжди готове діяти.

Його висновок наступний: *Потрібно покладати наші сподівання на чуття, інакше сподівання наше постійно буде хитатися* [див.6;34-35].

Наукові джерела під *інтуїцією* розуміють здатність безпосереднього осягнення істини, така форма пізнання, коли за неусвідомленими в даний момент часу ознаками і, не усвідомлюючи шляху руху власної думки, суб'єкт одержує нове об'єктивно істинне знання про дійсність. Інтуїція — це кульмінаційний момент творчого процесу, коли всі елементи пізнавальної проблеми, які до цього були у відокремленому стані, об'єднуються в єдину систему. Основні характеристики інтуїції при дослідженні: безпосередність, несподіваність, неусвідомленість шляхів одержання нового знання. Раптовість інтуїтивного висновку пов'язана з такою характеристикою інтуїції, як миттєве врахування безлічі даних та факторів ситуації. Ця раптовість є результатом синтетичної діяльності мислення, внутрішні процеси якої не усвідомлюються суб'єктом, оскільки відсутній видимий зв'язок результату з попередньою інтелектуальною діяльністю. Шляхом інтуїції здійснюється перехід від поступових кількісних змін у з'ясуванні і осмисленні пізнавальної проблеми до результативного її вирішення.

Безпосереднім знанням інтуїтивне відкриття не є, воно лише має такий вигляд, оскільки досягається в основному в сфері підсвідомої психічної діяльності суб'єкта. Інтуїція опосередкована усім складним ходом попередніх пізнавальних процесів, які були спрямовані на розв'язання даної проблеми. На думку багатьох дослідників [12], інтуїтивні відкриття стають можливими лише тоді, коли вчений опрацював певний фактичний і теоретичний матеріал. В найскладніше логічне доведення завжди вплетена інтуїція, яка виступає елементом, що об'єднує весь ланцюг доведення в цілісність. Отже, інтуїцію треба розглядати в єдності з логічними засобами та формами пізнання [12;253]. Ця теза підтверджує постулат про відсутність способу мислення суто правопівкульного або лівопівкульного. В процесі наукового дослідження суб'єкт змушений переривати поступове логічне міркування інтуїтивними стрибками. Логіка та інтуїція — це два взаємообумовлених механізми наукової творчості, що доповнюють один одного і не існують ізольовано один від одного. Отже, раціональне і чуттєве — це діалектично взаємозв'язані сторони єдиного пізнавального процесу, які лише в єдності можуть давати адекватну картину дійсності.

Щодо висновків, маємо констатувати тенденцію до міждисциплінарних зв'язків, що відкриває значні можливості для всебічного аналізу термінопонять *інтелект* та *мислення* у фрагментах гуманітарного знання. Аналіз понять «інтелект», «штучний інтелект», «мислення», «інтуїтивне мислення», «логічне мислення», «правопівкульне мислення», «лівопівкульне мислення», «мислення як процес обміну думками» — це частина одного з магістральних напрямків нашого аналізу лінгвокультурологеми ЛОГОС з погляду з'ясування її значеннєвої динаміки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алдер Г. Практика эффективного использования времени. — С.-Петербург, 2002.
2. Гарипова Н. Опыт лексико-семантической характеристики сочетаемости глаголов мышления в современном русском языке // Ученые записки Башкирского университета, 1964. — Т.18. — Серия: филол. наук. — Вып. 8. — С.11-17.
3. Голякова Н. Развитие многозначности групп глаголов, выражающих понятие «думать» и система их значений в современном французском языке: Автореф. дис... канд. филол. наук. — М., 1956.
4. Нижегородцева-Кириченко Л.О. Лексико-семантическое поле «Интеллектуальна діяльність»: досвід концептуального аналізу (на матеріалі іменників сучасної англійської мови): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. держ. лінгв. ун-т. — К., 2000. — 21 с.
5. Павлов И. П. Полн. собр. соч. — М.-Л., 1951, Т.3. — Кн. 1.
6. Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). Дух, душа и тело. — К., 2002.
7. Словник української мови в 11-ти томах. — К., 1973. — Т.4.
8. Степанова Г. Лексико-семантическая группа глаголов понимания // Вопросы семантики. — Выпуск I, 1974.
9. Стоянов И. Глаголы умственной деятельности в болгарском языке. — К., 1977.
10. Українська Радянська Енциклопедія. — К., 1979. — Т.4.; К., 1981. — Т.6.
11. Філософський Енциклопедичний Словник — К., 2002.
12. Філософія: Навч. посіб. / За ред. І.Ф. Надольного. — К., 2002.
13. Цехмістро І.З. Голістична філософія науки. — Харків, 2003.

И.С. Приходько

МИФ О КАИНЕ И АВЕЛЕ В РОМАНЕ АНАТОЛИЯ КИМА «СБОР ГРИБОВ ПОД МУЗЫКУ БАХА»

Анатолий Ким, автор пяти романов, многочисленных повестей и сборников рассказов, обладатель множества литературных премий, несомненно, является одной из крупнейших фигур в русской литературе последних трех десятилетий. В литературоведении обзору его творчества, вписанного в общий литературный поток, такие исследователи как К. Гордович, М. Липовецкий посвятили некоторые страницы своих учебников. Существует также несколько статей, посвященных анализу отдельных произведений Кима. На наш взгляд, в связи с затрагиванием вечных общечеловеческих проблем в творчестве Анатолия Кима и их актуализации на рубеже веков, а также в связи с некоторыми изменениями в авторском мировоззрении (по сравнению с более ранними произведениями) следует уделить внимание более детальному рассмотрению его последних романов, а также комплексному анализу творчества писателя.

Данная статья посвящена анализу отраженного в романе А. Кима «Сбор грибов под музыку Баха» мифа о Каине и Авеле, который, как мы считаем, проясняет некоторые особенности построения авторской картины мира.

Роман Анатолия Кима «Сбор грибов под музыку Баха» с первого взгляда может показаться трудным и запутанным читателю, привыкшему к линейным сюжетам, строго организованным и последовательным в своем развитии. Все произведение выстроено как полилог голосов, рассказывающих печальную